Облікова картка дисертації

I. Загальні відомості

Державний обліковий номер: 0825U003820

Особливі позначки: відкрита

Дата реєстрації: 01-10-2025

Статус: Захищена

Реквізити наказу МОН / наказу закладу:

II. Відомості про здобувача

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Журенко Яна Василівна

2. Yana Zhurenko

Кваліфікація:

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-4511-1199

Вид дисертації: доктор філософії

Аспірантура/Докторантура: ні

Шифр наукової спеціальності: 035

Назва наукової спеціальності: Філологія

Галузь / галузі знань: гуманітарні науки

Освітньо-наукова програма зі спеціальності: Філологія

Дата захисту: 26-11-2025

Спеціальність за освітою: Українська мова і література

Місце роботи здобувача: Кам’янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Код за ЄДРПОУ: 02125616

Місцезнаходження: вул. Огієнка, Кам'янець-Подільський, Кам'янець-Подільський р-н., 32300, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

III. Відомості про організацію, де відбувся захист

Шифр спеціалізованої вченої ради (разової спеціалізованої вченої ради): PhD 10995

Повне найменування юридичної особи: Кам’янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Код за ЄДРПОУ: 02125616

Місцезнаходження: вул. Огієнка, Кам'янець-Подільський, Кам'янець-Подільський р-н., 32300, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

IV. Відомості про підприємство, установу, організацію, в якій було виконано дисертацію

Повне найменування юридичної особи: Кам’янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Код за ЄДРПОУ: 02125616

Місцезнаходження: вул. Огієнка, Кам'янець-Подільський, Кам'янець-Подільський р-н., 32300, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

V. Відомості про дисертацію

Мова дисертації: Українська

Коди тематичних рубрик: 17.07.31

Тема дисертації:

1. Мовна репрезентація гендерних стереотипів у сучасній українській художній прозі XXI сторіччя

2. Linguistic Representation of Gender Stereotypes in Contemporary Ukrainian Fiction of the XXI century

Реферат/анотація:

1. Журенко Яна Василівна. Мовна репрезентація гендерних стереотипів у сучасній українській художній прозі XXI сторіччя. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 035 Філологія. Кам’янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Кам’янець-Подільський, 2025. У дисертації досліджено поняття гендерних стереотипів з позиції дискримінації за статтю як складного багатоаспектного явища не лише лінгвістичного, а й психологічного, соціального та культурного. Система стереотипів міцно ввійшла в людську свідомість та впливає на її поведінку, мова ж фіксує ці прояви. Актуальність дослідження зумовлена його інтеграцією до провідних напрямів антропоцентричної парадигми мовознавства – гендерної лінгвістики, теорії номінації та теорії мовленнєвої комунікації/інтеракції, а також потребою у комплексному аналізі сучасних українських художніх текстів із урахуванням гендерного чинника. Мета дисертаційного дослідження полягає у

встановленні гендерних особливостей мовлення чоловіків і жінок як вияву гендерних стереотипів, у виявленні оцінних номінацій осіб та специфіки їхнього використання в різних комунікативно-прагматичних ситуаціях, а також у комплексному описі гендерно маркованої лексики як засобу вербалізації номенів «чоловік» і «жінка» в українській мовній картині світу крізь призму явища фемінізації. Реалізація мети потребує розв'язання низки завдань, сформульованих таким чином: 1) дослідити філософсько-психологічні та лінгвостилістичні аспекти гендерних студій; 2) описати метамову гендерних досліджень; 3) розробити типологію ситуацій оцінки з урахуванням гендерних параметрів; 4) проаналізувати низку художніх текстів початку XXI століття з метою відбору мовних засобів, які ілюструють гендерні стереотипи; 5) уточнити особливості чоловічого та жіночого мовлення в художньому дискурсі; 6) виявити використання гендерних стереотипів для організації висловлювання / дискурсу / тексту, зверненого до адресата різної статі / гендера. Об'єкт вивчення – висловлювання/ дискурси / тексти художньої комунікації. Мовленнєва діяльність в художніх текстах мотивується немовленнєвими завданнями, ефективність рішення яких є одним із найважливіших критеріїв, у відповідності з яким здійснюється вибір мовних засобів. Предмет дослідження – засоби вербалізації гендерних стереотипів, якими комунікант користується під час мовлення так і при сприйнятті його. Наукова новизна дослідження полягає у тому, що вперше здійснено комплексний аналіз гендерної специфіки текстотворення на матеріалі українських художніх текстів початку XXI століття; виявлено та охарактеризовано гендерні особливості сприйняття й опису художнього тексту на структурно-змістовому та стилістичному рівнях; обґрунтовано методику створення матриці гендерного стереотипу, відтвореного в художньому дискурсі, а також простежено динаміку процесів трансформації гендерних стереотипів. Теоретична значущість дослідження полягає у здійсненні класифікації гендерних стереотипів, репрезентованих у художніх текстах чоловічого та жіночого авторства, у з'ясуванні впливу гендерного чинника на мовленнєву поведінку персонажів, у створенні матриці гендерного стереотипу, відтвореного в художньому дискурсі, а також у розширенні наукових уявлень про специфіку гендерних характеристик художнього дискурсу, що виявляються на різних рівнях мовної системи. Практична цінність дисертаційного дослідження визначається можливістю використання її основних положень та висновків у курсі стилістики української мови, лінгвістики тексту, теорії дискурсу, гендерної лінгвістики при написанні курсових, бакалаврських та магістерських робіт. Особистий внесок дисертантки. Усі наукові результати, представлені в дисертації, отримані авторкою самостійно. За темою дослідження опубліковано 15 одноосібних статей та одну статтю у співавторстві. Висновки дослідження. Гендерний принцип дослідження тексту на сьогодні є одним важливих у мовознавстві. Гендерні маркери, що спостерігаємо та виявляємо на рівні мови, бачимо через вживання певних слів, граматичних форм і звичок мовців, які вказують на стать носія мови. Сучасний художній дискурс віддзеркалює як постійність мовних стереотипів, так і поступове їх нівелювання, зумовлене соціокультурними чинниками. У художніх текстах XXI століття характер існування окремих груп гендерних стереотипів, пов'язаних з маскулінністю/фемінністю, розподілом сімейних і професійних ролей чоловіків і жінок, специфікою праці ілюструють зміну меж між групами гендерних стереотипів, спростовують їх архаїчність. Амбівалентність гендерного стереотипу зумовлює доцільність його аналізу як динамічної та варіантно інтерпретованої субстанції. Ключові слова: гендер, стереотип, фразеологічна одиниця, гендерна роль, гендерний стереотип, оцінка, етностереотипи, мовна картина світу, гендерна ідентичність, етнолінгвістичний коментар, етнокультурний маркер, концепт «жінка», зооморфна метафора, маскулінний, фемінний.

2. Zhurenko Yana. Linguistic Representation of Gender Stereotypes in Contemporary Ukrainian Fiction of the XXI century. – Qualification scientific work in manuscript form. Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy in the field of 035 Philology. Kamianets-Podilskyi Ivan Ohiienko National University, Kamianets-Podilskyi, 2025. The dissertation investigates the concept of gender stereotypes from the perspective of gender discrimination as a complex multifaceted phenomenon that is not only linguistic, but also psychological, social, and cultural. The system of stereotypes has become firmly ingrained in human consciousness and influences behaviour, while language records these manifestations. The relevance of the study is determined by its integration into the leading areas of the anthropocentric paradigm of linguistics – gender linguistics, the theory of nomination and the theory

of speech communication/interaction, as well as the need for a comprehensive analysis of contemporary Ukrainian literary texts, taking into account the gender factor. The aim of the dissertation research is to establish gender-specific features of male and female speech as a manifestation of gender stereotypes, to identify evaluative nominations of persons and the specifics of their use in various communicative and pragmatic situations, as well as to provide a comprehensive description of gender-marked vocabulary as a means of verbalising the nouns ‘man’ and ‘woman’ in the Ukrainian linguistic picture of the world through the prism of the phenomenon of feminisation. The achievement of this goal requires solving of a number of tasks, formulated as follows: 1) to investigate the philosophical-psychological and linguostylistic aspects of gender studies.; 2) to describe the metalanguage of gender studies; 3) to develop a typology of evaluation situations, taking into account gender parameters.; 4) to analyse a number of literary texts from the early XXI century in order to select linguistic means that illustrate gender stereotypes; 5) to specify the features of male and female speech in literary discourse; 6) identify the use of gender stereotypes in the organisation of speech/discourse/text addressed to recipients of different sexes/genders. The object of study is statements/discourses/texts of literary communication. Speech activity in literary texts is motivated by non-verbal tasks, the effectiveness of which is one of the most important criteria for the selection of linguistic means. The subject of the study is the means of verbalising gender stereotypes used by communicators both when speaking and when perceiving speech. The scientific novelty of the research lies in the fact that, for the first time, a comprehensive analysis of the gender-specific nature of text creation has been carried out using Ukrainian literary texts from the early XXI century; gender-specific features of perception and description of literary texts at the structural, content and stylistic levels have been identified and characterised; a methodology for creating a matrix of gender stereotypes reproduced in literary discourse has been substantiated, and the dynamics of gender stereotype transformation processes have been traced. The theoretical significance of the research lies in its classification of gender stereotypes as represented in literary texts by male and female authors, its clarification of gender factor influence on the speech behavior of characters, its creation of a matrix of gender stereotypes reproduced in literary discourse, and its expansion of scientific understanding of the specifics of gender characteristics in literary discourse, which are manifested at different levels of the linguistic system. The practical significance of the dissertation research lies in the possibility of using its key provisions and conclusions in courses on the Stylistics of the Ukrainian language, Text Linguistics, Discourse Theory, and Gender Linguistics when writing term papers, bachelor's theses, and master's theses. Personal Contribution of the Dissertator. All scientific results presented in the dissertation were obtained by the author independently. Fifteen single-authored articles and one co-authored article on the research topic have been published. Research conclusions. The gender principle of text analysis is currently one of the most important in linguistics. Gender markers that we observe and identify at the language level can be seen through the use of certain words, grammatical forms, and speech habits that indicate the gender of the speaker. Modern literary discourse reflects both the permanence of linguistic stereotypes and their gradual leveling, which is conditioned by sociocultural factors.

Державний реєстраційний номер ДіР:

Пріоритетний напрям розвитку науки і техніки: Фундаментальні наукові дослідження з найбільш важливих проблем розвитку науково-технічного, соціально-економічного, суспільно-політичного, людського потенціалу для забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави

Стратегічний пріоритетний напрям інноваційної діяльності: Не застосовується

Підсумки дослідження: Теоретичне узагальнення і вирішення важливої наукової проблеми

Публікації:

- 1. Журенко Я. В. Проблема методології в гендерних лінгвістичних дослідженнях. Актуальні питання гуманітарних наук : міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету ім. І. Франка / ред.-упоряд. М. Пантюк, А. Душний, І. Зимомря. Дрогобич :

Видавничий дім «Гельветика», 2019. Вип. 26. Т. 1. С. 94–98. DOI: 10.24919/2308-4863.1/26.195813 https://www.aphn-journal.in.ua/archive/26_2019/part_1/16.pdf
- 2. Журенко Я. В. Тенденції розвитку сучасної гендерної лінгвістики: ціннісні аспекти. Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. Зб. наук. праць. Серія «Філологія». Видавничий дім «Гельветика», 2021. Вип. 47. Т. 1. С. 80–82. DOI: 10.32841/2409-1154.2021.47-1.20 http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v47/part_1/22.pdf
- 3. Марчук Л. М., Журенко Я. В. Негативна оцінка як засіб інтерпретації гендерних стереотипів. Академічні студії. Серія «Гуманітарні науки». Видавничий дім «Гельветика», 2022. Вип. 1. С. 55–60. DOI: 10.52726/as.humanities/2022.1.8 http://academstudies.volyn.ua/index.php/humanities/article/view/249
- 4. Журенко Я. В. Гендерна термінологія в проєкції на праці Івана Огієнка. Іван Огієнко і сучасна наука і освіта: наук. збірник. Серія історична та філологічна. Вип. 19. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський ун-т ім. І. Огієнка, 2022. С. 38–44. DOI: 10.32626/2309-7086.2022-19.38-44 http://ohiienko.kpnu.edu.ua/article/view/281387
- 5. Журенко Я. В. Поняття «гендерні стереотипи» як метамовна одиниця в теорії сучасної гендерної лінгвістики. Термінологічний вісник: зб. наук. праць / Відп. ред. І. А. Казимірова. Київ: Ін-т українсґької мови НАНУ, Вип. 7. С. 92–99. DOI: 10.37919/2221-8807-2023-7-11 https://termvisnyk.iul-nasu.org.ua/wp-content/uploads/sites/11/2023/06/11.pdf
- 6. Журенко Я. В. Стереотипізація жіночого і чоловічого як моральної норми поведінки в праці Івана Огієнка «Українська церква». Іван Огієнко і сучасна наука і освіта: наук. зб. Серія історична та філологічна. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський університет імені І. Огієнка, 2023. Вип. 20. С. 58–63. DOI: 10.32626/2309-7086.2023-20.58-63 http://ohiienko.kpnu.edu.ua/article/view/300153
- 7. Журенко Я.В. Теоретичні аспекти розуміння та інтерпретації сучасного українського тексту (жіночих романів). Закарпатські філологічні студії. Видавничий дім «Гельветика», 2025. Вип. 1. Т. 1. С. 25–28. DOI: 10.32782/tps2663-4880/2025.40.1.4 http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/40/part_1/6.pdf

Наукова (науково-технічна) продукція: технології

Соціально-економічна спрямованість:

Охоронні документи на ОПІВ:

Впровадження результатів дисертації: Впроваджено

Зв'язок з науковими темами:

VI. Відомості про наукового керівника/керівників (консультанта)

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Марчук Людмила Миколаївна

2. Liudmyla Marchuk

Кваліфікація: д. філол. н., професор, 10.02.01

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-9022-2103

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Код за ЄДРПОУ: 02125616

Місцезнаходження: вул. Огієнка, Кам'янець-Подільський, Кам'янець-Подільський р-н., 32300, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

VII. Відомості про офіційних опонентів та рецензентів

Офіційні опоненти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Сукаленко Тетяна Миколаївна
2. Tetiana M. Sukalenko

Кваліфікація: д. філол. н., доц., 10.02.01

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-5107-9914

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Державний податковий університет

Код за ЄДРПОУ: 44550814

Місцезнаходження: вул. Університетська, Ірпінь, 08201, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство фінансів України

Ідентифікатор ROR: 004ezwb23

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Семашко Тетяна Федорівна
2. Tetiana F. Semashko

Кваліфікація: д. філол. н., професор, 10.02.01

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0003-4296-1259

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Національний університет біоресурсів і природокористування України

Код за ЄДРПОУ: 00493706

Місцезнаходження: вул. Героїв Оборони, Київ, 03041, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Рецензенти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Шевчук Зореслава Сергіївна

2. Zoreslava Shevchuk

Кваліфікація: к. філол. н., 10.02.01

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-9309-5517

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Кам’янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Код за ЄДРПОУ: 02125616

Місцезнаходження: вул. Огієнка, Кам'янець-Подільський, Кам'янець-Подільський р-н., 32300, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Коваленко Наталія Дмитрівна

2. Nataliia D. Kovalenko

Кваліфікація: д.філол.н., професор, 10.02.01

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-7810-1982

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Кам’янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Код за ЄДРПОУ: 02125616

Місцезнаходження: вул. Огієнка, Кам'янець-Подільський, Кам'янець-Подільський р-н., 32300, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

VIII. Заключні відомості

Власне Прізвище Ім'я По-батькові голови ради	Марчишина Алла Анатоліївна
Власне Прізвище Ім'я По-батькові головуючого на засіданні	Марчишина Алла Анатоліївна
Відповідальний за підготовку облікових документів	Дмитрецька Любов Іванівна
Реєстратор	Юрченко Тетяна Анатоліївна

Керівник відділу УкрІНТЕІ, що є відповідальним за реєстрацію наукової діяльності

Юрченко Тетяна Анатоліївна